

**ATTRACTORS IN PARADIGM SHIFT PROCESS TOWARDS
SUSTAINABLE AGRICULTURE OF FARMERS**

CHOLLADA THONGTAWEE

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
(POPULATION EDUCATION)
FACULTY OF GRADUATE STUDIES
MAHIDOL UNIVERSITY**

2006

ISBN 974-04-7640-6

COPYRIGHT OF MAHIDOL UNIVERSITY

ตัวดึง-แรงวิถีในกระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์สู่เกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร

(ATTRACTORS IN PARADIGM SHIFT PROCESS TOWARDS SUSTAINABLE AGRICULTURE OF FARMERS).

ชลลดา ทองทวี 4436208 SHPE/D

ปร.ค. (ประชากรศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: เนาวรัตน์ พลายน้อย, กศ.ค., ระพี สาคริก, วท.บ., สรยุทธ
รัตนพจนารถ, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาบทบาทและความสำคัญของตัวดึง-แรงวิถี ในกระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์สู่เกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนชวานา มูลนิธิข้าวขวัญ จ.สุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ตัวดึง-แรงวิถีที่สำคัญในกระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์สู่เกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรคือ กระบวนการที่ช่วยให้เกษตรกรตระหนัก “เห็น” ความทุกข์/วิกฤติปัญหา จากกระบวนทัศน์เดิมและคุณค่าของกระบวนทัศน์ใหม่ เป็นกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ นำสู่การแสวงหาทางเลือก/ทางออก จากวิกฤติปัญหาของกระบวนทัศน์เดิม ณ จุดทางแพร่ง ซึ่งเป็นจุดที่ระบบแห่งกระบวนทัศน์เดิม เข้าสู่สภาวะซับซ้อนแห่งความไร้ระเบียบ นอกจากนี้ บริบทของทุนที่แวดล้อม รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ภายในของเกษตรกรแต่ละบุคคล มีความสำคัญมากในกระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์ โดยมีเกษตรกรต้นแบบ กระบวนกร หรือ กระบวนการกลุ่ม ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะว่า แบบแผนของกระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์สามารถสังเคราะห์ได้เป็น 2 แบบแผนหลักๆ กล่าวคือ กระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์ ผ่านการออกแบบกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกร และกระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์ ผ่านการประสบวิกฤติปัญหา จากการทำเกษตรกรรมกระแสหลัก ทั้งนี้ จังหวะเวลาของตัวดึง-แรงวิถีหลัก ณ จุดทางแพร่ง มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์

221 หน้า ISBN 974-04-7640-6

ATTRACTORS IN PARADIGM SHIFT PROCESS TOWARDS SUSTAINABLE AGRICULTURE OF FARMERS.

CHOLLADA THONGTAWEE 4436208 SHPE/D

Ph.D. (POPULATION EDUCATION)

THESIS ADVISORS: NAWARAT PHLAINOI, Ed.D., RAPEE SAGARIK, B.Sc.

SORRAYUT RATANAPOJNARD, Ph.D.

ABSTRACT

This research studied the role and importance of the attractors in the paradigm shift process of farmers towards sustainable agriculture, through qualitative data collecting and analysis. The Farmers Schools of Kaokwan Foundation in Suphanburi province in Thailand were used for case study. It is found that the major attractor in the paradigm shift process is the process enabling the farmers 'awareness' of sufferings from the old paradigm of mainstream agriculture, and of the value of the new paradigm of sustainable agriculture, through the process of critical thinking and creative thinking, to find solutions to such sufferings at the bifurcation point, where the old paradigm system is at its full chaos. The supporting contextual capitals and the suitability of the learning process for each farmer, through the process of observation, participation, and communication, are important in the paradigm shift process, together with the support of role model, facilitator, and group learning process.

These findings suggest that the pattern of the paradigm shift process could be divided into 2 major patterns: the paradigm shift 'by design' of the learning process, and the paradigm shift 'by crisis' experienced from the mainstream agriculture paradigm. The timing of the major attractor at the bifurcation point is essentially critical in the paradigm shift process.

KEY WORDS: ATTRACTOR/PARADIGM SHIFT PROCESS/SUSTAINABLE AGRICULTURE/RICE/FARMER SCHOOL

221 P. ISBN 974-04-7640-6